KIBRIS SORUNUNUN BELGESELDEKİ SUNUMU: *KIBRIS BELGESELİ ÖRNEĞİ*

Gözde GAYDE ZENGİN

Niğde Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo TV ve Sinema Bölümü

ggayde@gmail.com

ÖZ

Kıbrıs sorunu 1950'lerin ortalarından günümüze değin Türkiye'nin en önemli dış politika konularından birini oluşturmaktadır. Zira 1950'lerden sonra Türkiye'nin resmi politikasında Kıbrıs sorunu, "milli bir dava" olarak görülmeye başlamıştır. Türkiye'de Kıbrıs sorunu gerek yazılı basında gerek görsel medyada sürekli gündeme gelmektedir. Bu araştırmanın amacı da Kıbrıs sorununun, Türkiye'de üretilen belgesel filmlerdeki sunumuna odaklanmaktır. Bu çerçevede de Türkiye'de Kıbrıs meselesi üzerine en kapsamlı film olan *Kıbrıs Belgeseli* incelenmektedir. Çalışmada söz konusu belgeselin Kıbrıs sorununu nasıl aktardığı ele alınırken, konusunu nasıl bir anlatım biçimiyle ördüğü araştırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Belgesel sinema, anlatı, Kıbrıs sorunu, savaş, dış politika*

PRESENTATION OF CYPRUS ISSUE IN DOCUMENTARY: AN EXAMPLE OF *KIBRIS BELGESELİ*

ABSTRACT

Cyprus problem has been one of the main foreign affairs policies of Turkey since mid- 1950's. From 1950 Turkey's foreign policy about Cyprus had been grasped and seen as national problem. Cyprus problem in Turkey has permanently been on both visual media and the press. The aim of this study is to investigate Cyprus problem in the productions of documentary films in Turkey. By this reasoning, one of the broadest documentary about Cyprus problem in Turkey entitled *Kıbrıs Belgeseli* is researched. This study researches how this documentary encapsulates Cyprus problem and the way how documentary's subject of expression is constructed alongside.

Keywords: *Documentary film, narration, Cyprus problem, war, foreign policy.*

GİRİŞ

Kıbrıs sorunu 1950'li yıllardan başlayarak Türkiye'nin en önemli dış politika konularından birini oluşturmuştur. Kıbrıs sorununa Türkiye'nin taraf olması 1955 yılına denk düşer. Bu yıllardan itibaren Türkiye'nin dış politikasında önemli bir yer kaplayan Kıbrıs sorunu sürekli gündemde olmaktadır. Keza Kıbrıs sorununun haberden sinemaya birçok alanda konu edildiği görülmektedir. Bu çalışma kapsamında ise Türk yapımı belgesellerde Kıbrıs meselesinin nasıl anlatıldığı incelenmektedir.

Dolayısıyla bu çalışmada Türkiye'nin dış politikasında önemli bir yere sahip olan Kıbrıs konusunun belgesellerde görsel, işitsel ve sözel olarak nasıl bir biçimde sunulduğuna bakılmaktadır. Konu kapsamında ise Mehmet Ali Birand'ın *Kıbrıs Belgeseli* (1989) isimli filmi incelenmektedir. Mustafa Ünlü'nün yapım ve kurgu yönetmenliğini yaptığı *Kıbrıs Belgeseli*, Türkiye'de Kıbrıs sorunu üzerine üretilen en kapsamlı tarih belgesellerinden biridir. Araştırmada da söz konusu belgeselde Kıbrıs sorununun hangi boyutlarıyla ele alındığına bakılarak, belgeselin konuyu anlatım şekli üzerinde

durulmaktadır. Bu araştırmanın amacı belgeselde konunun nasıl işlendiğini ve dramatik yapının nasıl kurulduğunu ortaya çıkarmaktır. Makalede öncelikle Kıbrıs sorunu ve Türkiye'nin bu meseleye dâhil oluş süreci özetlenmektedir. Daha sonraki bölümde ise belgeselin anlatım biçimine odaklanılmaktadır.

Türkiye'nin Dış Politikasında Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs 1571 yılından 1878 yılına kadar Osmanlı idaresinde yönetilmiş, daha sonrada İngiltere'ye devredilmiştir. Ne var ki İkinci Dünya Savaşı ardından İngiltere tek tek sömürgesindeki ülkeleri kaybetmeye başlamıştır. Bu yıllarda adada da Kıbrıslı Rumlar İngiltere'nin sömürgesi olmayı istememektedir. Ancak Kıbrıslı Rumlar, bağımsız bir ülke yerine Yunanistan'a bağlanmayı istemektedir. Bu amaçlarını gerçekleştirmek için de yer altı örgütü EOKA'yı kurmuşlardır. Kıbrıslı Rumların, Yunanistan'a bağlanmayı istemesi yani "enosis" düşüncesi ilk önce İngilizlerle çatışmasına neden olmuştur. Daha sonra da bu talepleri Kıbrıslı Türklerle karşı karşıya gelmesine yol açmıştır.

Bu dönemde Kıbrıslı Türkler de iki toplum arasında yaşanan gerginliklerden ve Kıbrıslı Rumların Yunanistan'a bağlanmayı istemesinden dolayı adanın Türkiye'ye geri iade edilmesini talep etmeye başlamıştır. Bunun için de Kıbrıslı Türkler, Türkiye'nin soruna taraf olması için kampanyalar, mitingler düzenleyerek Türkiye kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışmıştır. Aynı zamanda İngiltere, Londra konferansına Türkiye'yi davet ederek resmi taraflardan biri yapmıştır. 29 Ağustos 1955 yılında gerçekleşen konferansa Türkiye'den Dışişleri Bakanı vekili Fatin Rüştü Zorlu, Yunanistan'dan Dışişleri Bakanı Stefanopulos ve İngiltere'den de Dışişleri Bakanı Harold Macmillan katılmıştır.

Konferansta İngiliz Dışişleri Bakanı Mac Millan, İngiltere'nin NATO ve Bağdat Paketi içinde üstlenmiş olduğu görevleri yerine getirebilmesi için Kıbrıs'ta üs bulundurmasının yetmeyeceğini, adanın tümünü elinde bulundurması gerektiğini belirtmiştir. Yunanistan Dışişleri Bakanı Stefanopulos, ada halkına self determinasyon hakkının tanınmasının zorunlu olduğunu ama bunun İngiliz askeri gücünün adadan çıkması anlamına gelmediğini, İngiltere'nin bölgedeki stratejik çıkarlarını koruması için askeri üslerin varlığının yeterli olacağını savunmuştur (Fırat, 2003: 601). Konferansa Türkiye'yi temsilen katılan Fatin Rüştü Zorlu ise Kıbrıs'ın Türkiye ile olan coğrafi yakınlığına, Kıbrıslı Türklerin varlığına, adanın Türkiye ile tarihsel, ekonomik ve kültürel bağlarına değinmiş, Türkiye'nin statükodan memnun olduğunu, eğer bir değişiklik yapılacaksa en doğru yolun adanın eski sahibine geri verilmesi olduğunu vurgulamıştır (Fırat, 2003: 601,602). Kıbrıs'ın önce İngiltere'de kalmasını ya da kendilerine geri verilmesini talep eden Türkiye hükümeti, 1956 yılından sonra da İngiltere'nin sunduğu adanın taksim edilmesi tezini savunmaya başlamıştır. Benzer şekilde Kıbrıslı Türkler de taksim tezini benimsemiştir. Aynı zamanda Kıbrıslı Rumların enosis talepleri karşısında Kıbrıslı Türkler 1957 yılında Türk Mukavemet Teşkilatını (TMT) kurarak taksim tezini yoğun bir şekilde savunmaya başlamıştır. İki toplum arasındaki oluşan bu karşıtlık, çatışmaların başlamasına neden olmuştur. 1950'li yılların sonlarına doğru ise iki toplum arasındaki gerilim iyice büyümüştür. İsmail Bozkurt, adanın 1958 yazında kan gölüne dönüşmesinin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulma sürecini başlattığını söylemektedir (2015: 51).

Zürih ve Londra anlaşmaları uyarınca 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin garantör ülkeleri de Türkiye, Yunanistan ve İngiltere idi. Fakat Kıbrıslı Türklerle Kıbrıslı Rumların ortak oldukları Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ömrü uzun sürmedi. 1963 sonlarında adadaki iki toplum arasında şiddet olayları yeniden başladı ve ortak devlette bir arada iş yapma olasılıkları tamamen yok oldu. İsmet İnönü 13 Mart 1964 yılında adadaki çatışmanın durmadığı takdirde garantörlük hakkını kullanarak tek taraflı müdahale edeceğini duyurdu. Nitekim İnönü'nün askeri müdahale düşüncesi, Yunanistan'la gerginlik yaratacağından ABD tarafından ünlü Johnson Mektubu'yla engellenmiştir. Ancak bu durum Türkiye'nin Kıbrıs sorunundaki politikalarını değiştirmemiştir. Öyle ki Melek Fırat, sağ kamuoyu kadar sol kamuoyunun da anti-emperyalist/Amerikancı söylem üzerinden Kıbrıs konusunu milli dava olarak gördüklerini vurgulamaktadır (1997: 150). Eski Kıbrıs Büyükelçilerinden Asaf İnhan da Türkiye'nin Kıbrıs sorununa dair yaklaşımını şöyle anlatmaktadır:

Bu dönemlerde, yani 1960'tan 1974 Barış Harekâtına kadar Türk hükümetinin Kıbrıs sorununa yaklaşımı, TBMM'den de defalarca karar halinde geçen bir devlet politikası niteliği taşır. Türk milletinin bütünü, Kıbrıs'ta Türk varlığının korunması konusunda hayati bir önemde milli dava olarak kabullenir (İnhan'dan akt. İnanç, 2007: 15).

Öyle ki gerek 1961-1965 yılları arasında CHP'nin koalisyonla iktidarda olduğu dönemde gerekse Adalet Partisi'nin 1965-1971 yılları arasında iktidarda olduğu dönemde Kıbrıs milli dava olarak görülmeye devam etmiştir. AP'nin iktidarda olduğu dönemde Süleyman Demirel'in danışmanlarından Cüneyt Arcayürek, Demirel'in söz konusu dönemde çok yönlü bir dış politika izlediğini ve Kıbrıs politikalarında uluslararası destek bulmak amacıyla olduğunu söylemektedir (Arcayürek'ten akt. Bölükbaşı, 2001: 158). 1974 yılına gelindiğinde ise uluslararası kamuoyu yaratma vizyonundan adaya doğrudan müdahale etme durumuna geçilmiştir. 1974 yılında, CHP ile hükümet ortağı Milli Selamet Partisi, Yunan Cuntası'nın Kıbrıs'a yaptığı darbe nedeniyle olaylara müdahale etme kararı almıştır. Bu durum sonrasında Kıbrıslı Rumlarla Kıbrıslı Türkler ayrı bölgelerde yaşamaya başlamıştır. Böylece sıcak savaş ortamından 1974'ten sonra uzaklaşmıştır. Kıbrıslı Türkler 15 Kasım 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini ilan etmiştir. Özetle söylenecek olursa, Kıbrıs sorunu 1950'lerden beridir Türkiye'nin dış politikasında milli bir dava olarak görülmektedir.

KIBRIS BELGESELİ

Kıbrıs Belgeseli, Kıbrıs sorununun başladığı 1950'li yıllardan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (K.K.T.C) kurulduğu döneme kadar olan süreci yedi bölümde anlatmaktadır. Televizyon belgeseli olarak kurgulanan *Kıbrıs Belgeseli*'nin her bir bölümünde Kıbrıs konusunda yaşanan önemli bir olaya değinilmektedir. Belgeselde anlatıcı konumunda Mehmet Ali Birand yer almaktadır. Mehmet Ali Birand'ın röportaj yaptığı kişilerle, olayın geçtiği yerlerde, ekranda konuyu özetleyen ve yorumlayan konumunda gösterilmesi onu, konu ve izleyici arasında "aracı" durumuna koymaktadır. Öyle ki belgesel, Mehmet Ali Birand'ı sorunu, olay yerine giderek gözlemleyen güvenilir bir kaynak olarak göstermektedir. Kilborn ve Izod'unda ifade ettiği gibi belgesel yapımcıları çalışmalarında orada olduklarını göstermekle, mesafelerini koruyarak objektif olduklarının garantisini de vermeye çalışmaktadırlar (Kilborn ve Izod, 1997: 41).

Ne var ki belgeselde sadece Kıbrıs sorununda görev almış ya da bu sorunun bütün detaylarına vakıf olmuş politikacılara, diplomatlara ve ordu mensuplarına yer verilmiştir. Belgesel, savaşı yaşayan kişilere yani halktan kişilere de yer vermeyi tercih etmemiş, sadece resmi düzeyde anlatımlara başvurmuştur. Diğer bir deyişle belgesel, Kıbrıs sorununu resmi politik tutum çerçevesinde yani yaşanan olaylarda alınan kararlar, tutumlar üzerinden anlatmaktadır.

Bu bağlamda *Kıbrıs Belgeseli*'nde anlatı yapısının da konusunu destekleyici bir biçimde kurgulandığı görülmektedir. Söz konusu belgeselde konunun anlatımına uygun olarak "klasik anlatı" biçimine başvurulmaktadır. 1950-1983 yılları arasında adada yaşananları kronolojik düzenle anlatan belgesel, bu akışa paralel olarak olayları klasik anlatı yapısının; denge, dengenin bozulması ve bozulan dengenin yeniden inşa edilmesi örgüsüne dayanarak anlatmaktadır.

Edebiyat alanında yapısal çözümlemelere odaklanan; yani yapıtların tek tek yorumlanması yerine onların ortaya çıkışındaki genel yasalara bakan Tzvetan Todorov (1977) olay örgüsünün yapısal anlatı analizinde önemli bir yeri olduğunu söylemektedir. Todorov, bir anlatıda olay örgüsünün bir dengeden başka bir dengeye geçme şeklinde olabileceğini vurgulamaktadır (1977: 91). Giovanni Boccaccio'nun on dördüncü yüzyılda yazdığı Decameron adlı öykü kitabından yola çıkan yazar, hikâyelerde bir döngünün tamamlandığına tanıklık edebileceğimizi söylemektedir. Buna göre bir anlatıda olay örgüsü başlangıçta dengenin var olması, daha sonra bu dengenin bozulması ve sonunda da bu dengenin yeniden kurulması ya da yeni bir denge kurulmasından oluşmaktadır (Todorov, 1977: 91).

Sinemasal anlatı türünde de olay örgüsü yukarıda aktarıldığı gibi ilerleyebilmektedir. Özellikle klasik/geleneksel anlatı filmlerinde konunun dramatik yapısı bu denklem üzerine kurulmaktadır. John

Ellis'in söylediği gibi klasik sinema anlatısı başlangıçta bir dengeli durumdan yola çıkan, daha sonra bunun bozulması ile devam edip yeniden kurulması ile sonlanan güçlü bir devinime sahiptir (Ellis 2002: 147). Benzer şekilde Aslıhan Doğan Topçu da geleneksel anlatı filminin dramatik yapısının, giriş (başlangıç) gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşan tek bir öyküyü anlattığını söylemekte ve olayların sebep sonuç zinciri içerisinde gerçekleştiğini eklemektedir (2004: 58). Topçu, geleneksel anlatı filmlerinde her sahnenin bir sebebi-motivasyonu olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle de geleneksel anlatı filmlerinde anlatının belirsiz değil berrak olduğunu ifade etmektedir (2004: 59). Bu noktada klasik anlatı filmlerinde bu motivasyonun oluşabilmesi için ilk önce bir çatışmanın ortaya çıktığı ve olay örgüsünün de bu çatışmanın çözümüne odaklı ilerlediği söylenebilir. Fatma Dalay Küçükkurt da senaryonun birbirine karşıt olan amaçlar, amaçların karşısına çıkan engellere karşı yapılacak eylemler ile sürdürüldüğünü anlatmakta ve karakterlerin amacının da engelleri aşarak amacına ulaşmak olduğunu ifade etmektedir (2004: 16). Öyle ki genellikle klasik anlatı türünde denge kötü karakter tarafından bozulmakta ve kahraman karakter tarafından yeniden sağlanmaktadır.

David Bordwell ve Kristin Thompson da anlatı biçiminin daha çok kurmaca filmlerde görülen bir biçim olduğunu söylemektedirler; ancak yazarlar bu biçimin belgesel filmlerde de kullanılabildiğini eklemektedirler (2008: 75). Kıbrıs savaşını anlatan *Kıbrıs Belgeseli* de klasik anlatı biçimine başvurarak konusunu neden-sonuç zinciri içerisinde aktarmakta ve resmi politikadaki konum ve tutumları bu anlatı biçimine dayanarak açıklamaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de belgeselin olay örgüsünü kurma biçimine ve dramatik yapısını görsel, işitsel ve sözel öğelerle nasıl güçlendirdiğine yer verilmektedir.

a- Denge Durumu: 1571–1914

Kıbrıs Belgeseli'nin ilk bölümünde öncelikli olarak adadan çeşitli uygarlıkların geçtiği ve Osmanlı İmparatorluğu'nun adayı uzun yıllar yönettiği anlatılmaktadır. Belgeselde Osmanlı'nın adayı idare etmesine şu şekilde yer verilmektedir: “*Kıbrıs’a Türk varlığı 1571’de girdi. Osmanlı İmparatorluğu adayı Venediklilerden aldıktan sonra 1878’e kadar yani tam 307 yıl yönetti. Bugün adada yaşayan Türkler, işte o tarihte yerleşen Osmanlıların torunları*”. Belgeselde “tam” sözcüğünün anlatıcı tarafından vurgulanarak söylenmektedir. “Tam” sözcüğüne yapılan vurgunun amacı, kesintisiz ve istikrarlı biçimde 307 yıl gibi bir zaman diliminin uzunluğuna dikkati çekmektir.

Bununla birlikte belgeselin başlangıcında anlatıcı tarafından tarihsel olaylar aktarılırken siyah beyaz Kıbrıs görüntüleri gösterilmekte, bu esnada da klarnetin ön plana alındığı bir müzik çalmaktadır. Filmin başlarındaki bu anlatımda kaygı verici bir durum olmadığı ve müziğin ritminin de buna uygun olduğu anlaşılmaktadır. Keza uzun yıllar adanın Osmanlı yönetiminde olması belgeseldeki denge durumunu simgelemektedir.

Ne var ki belgeselin devamında adanın Osmanlı yönetiminden İngiliz yönetimine geçtiği, zayıflayan Osmanlı İmparatorluğu yüzünden “*Türkiye’nin bu tarihlerde sesini çıkarabilecek gücü*” olmadığı aktarılmaktadır. Ardından ise Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu ile birlikte iç ve dış politikada kazandığı gücü vurgulamaya yönelik, anlatıcının; “*İşte bizim hikâyemiz de bundan sonra başlıyor*” cümlesi gelmektedir. Bu söylemle birlikte, filmin ilerleyen aşamalarında dengenin korunmasını tahsis edecek ülkenin Türkiye olacağı sinyali verilmektedir.

b-Denge Bozuluyor: 1914–1960

Belgeselde Osmanlı yönetimindeki Kıbrıs, filmsel anlatının denge bölümünü temsil etmekte iken İngiliz idaresindeki Kıbrıs ise dengenin bozulmaya başladığı aşamayı temsil etmektedir. Kıbrıs halklarının, İngiliz idaresindeyken katı bir rejimle yönetildiğinden bahseden belgesel, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra sömürge yönetimi altındaki ülkelerin bağımsızlıklarını ilan ettiğini ve Kıbrıs’ın da bundan etkilendiğini anlatmaktadır. Adanın İngiliz sömürgesinden çıkmasını isteyen Kıbrıslı Rumlar ile İngilizler arasında çıkan çatışmalar, belgeselde dengenin bozulduğunu gösteren işaretlerdir.

Kıbrıs Belgeseli'nin birinci bölümde ağırlıklı olarak Kıbrıslı Rumların 1950'li yıllardaki tutumları, İngilizlerle olan çatışmaları gösterilmekte, Kıbrıslı Türklerin de bu çatışmalardan ve İngiliz yönetiminin katı yönetiminden etkilendiği belirtilmektedir. Belgeselde Mehmet Ali Birand, Kıbrıslı Rumların, Yunanistan'a bağlanmayı istemesini şöyle aktarmaktadır:

1950 yılına gelindiğinde iki gelişme gidişi büyük oranda etkiledi. İlki Kıbrıs Rum toplumunun istediği Self Determinasyon veya kendi kendini yönetmenin ne anlama geldiğini ortaya çıkarttı. Bu da kilisenin düzenlediği nabız yoklamasıydı. Halkın %96'sı enosis yani Yunanistan'la birleşmeyi istedi. Yoksa amaç başka ülkelerdeki gibi bağımsızlığa gidiş değil.

Bu çerçevede filmde Kıbrıslı Rumların kurduğu EOKA örgütünün duvarlardaki yazılamaları, Nikos Sampson, Georgios Grivas ve Makarios'un bu süreçteki rolü ve görüntüleri ekrana gelmektedir. Dahası belgeselde Kıbrıslı Rumların Yunanistan'a bağlanmak için düzenlediği mitingler ve çan çalan papaz görüntüleri gösterilmektedir. Ayrıca adadaki huzursuzluk ve gerilimi yansıtmak için filmde çan sesleri ve tedirgin edici bir müzik de kullanılmaktadır.

Ancak belgeseldeki dengenin tam anlamıyla bozulması, Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türklerin çatışmaya başlamalarına denk gelmektedir. Belgesel, Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak isteyen Kıbrıslı Rumların bu uğurda Kıbrıslı Türkleri öldürmeye başladığını anlatmaktadır. Mehmet Ali Birand, Kıbrıslı Türklerin Kıbrıslı Rumların şiddeti karşısında savunmasız kaldıklarını, kendilerini koruyabilecek araçlara sahip olmadıklarını vurgulamaktadır. Öyle ki belgeselde Kıbrıslı Türklerin yoksulluk/yoksunluk hali üzerinde durulmaktadır. Örneğin; eşek üzerinde giden çocuk görüntüleri bu madunluk durumunu önemli ölçüde yansıtmaktadır.

Bu noktada *Kıbrıs Belgeseli*, Kıbrıslı Türklerin bu zulümden kurtulma hikayesi üzerinden ilerlemektedir. Belgesel, dengeyi yeniden sağlayacak ülkenin ise Türkiye olduğu ima edilmektedir. Nitekim belgeselde, Kıbrıs'ın eski sahibinin Osmanlı İmparatorluğu olduğu, Kıbrıslı Türklerin de Osmanlı'nın torunu olduğu ifade edilmekte, Kıbrıslı Türklerin kendilerini güvenceye almak için Türkiye'ye ihtiyaç duyduğu ve Türkiye'yi Kıbrıs sorununa taraf yapmak için uğraştığı aktarılmaktadır.

Zira *Kıbrıs Belgeseli* ilk bölümden itibaren hem Kıbrıslı Rumların enosis isteklerinin yarattığı sorunlara yer vermekte hem de Türkiye'nin bu soruna dâhil olma sürecine odaklanmaktadır. Belgesel, İngiltere'nin Londra Konferansı'na Türkiye'yi davet ederek taraf yapma nedeninin Kıbrıslı Türklerin barış içinde yaşamalarını istemesinden ve Türkiye'ye karşı sorumlu olmalarından dolayı olduğunu anlatmaktadır. Türkiye'nin konferansa davet edilme süreci dönemin İngiliz Barış Gücü komutanı M. Harbottle tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

Türklerin Kıbrıs'ta barış içinde yaşamaları açısından İngiltere kendini Türkiye'ye karşı sorumlu görüyordu. Manevralar ve müzakerelerle adanın birleşmesini sağlamak, Türkiye tarafından olumlu karşılanmayacaktı. Bundan dolayı bütün 1950'li yıllardaki politika iki toplumu ayrı kimlikte değil. Ancak ayrı tutmak üzerine kuruluydu.

Bununla birlikte belgeselde Türkiye'nin Kıbrıs sorununa dâhil oluşu ve konferansa katılma süreçleri dönemin Dışişleri Bakanı Genel Sekreteri Melih Esenbel tarafından şöyle ifade edilmektedir:

İlk defa Türkiye'nin faal olarak bu işin içine girmesi 1954 yılı Mayıs ayındadır. Ve bunda da rahmetli Fatin Rüştü Zorlu'nun hakkını teslim etmek gerekir. İlk defa bu Kıbrıs işi üzerinde duruyorum. Büyük bir kayıp olabilir. İkaz ediyorum baştakileri ve bunda iç politika unsurunu da kullanıyorum dedi.

Ayrıca aynı bölümde Mehmet Ali Birand, Türk diplomatların Londra Konferansı için çok iyi hazırlandıklarını söylemektedir: "*Ankara'nın ilk Kıbrıs tezi bile uzun çalışmalar, Lozan zabıtlarına kadar uzanan incelemelerden sonra oluşturulabilmişti.*" Konferansta Türkiye'nin ilk başta Kıbrıs'ın İngiltere'den çıkması dâhilinde kendilerine geri verilmesini istediği gösterilmiş, daha sonra da adanın

iki toplum arasında taksim edilmesi politikasını önerdiği ve nihayetinde de 1960 anlaşmaları ile kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin garantör ülkelerinden biri olduğu aktarılmıştır. Filmde Türkiye askerlerinin adaya gelişi gösterilerek anlatıcı tarafından Kıbrıslı Türklerin bu durumdan mutlu oldukları ifade edilmiştir. Diğer bir deyişle *Kıbrıs Belgeseli* Türkiye'nin Kıbrıslı Türklerin güvenliğini ve adada bozulan huzuru sağlamak için uğraştığını göstermektedir.

c- Çatışmanın Sürdürülmesi:1960–1974

Daha önce de bahsedildiği gibi bir anlatıda, bozulan dengenin yeniden kurulmasına kadar olan süreçte, sıkça engellemeler ve çatışmalar oluşturulur. Syd Field, çatışmanın sürdürüldüğü bölümü senaryonun ikinci bölümü (*act*) olarak adlandırır. Birinci bölümde hedefi belirlenmiş olan karakter, ikinci bölüm boyunca, bu hedefe ulaşmasını geciktirecek engellerle (*obstacle*) karşı karşıya bırakılarak çatışma ortamı içinde tutulmaktadır (Field'ten aktaran Küçükkurt, 2004: 22). Belgeselde de 1960–1974 yılları arasında imzalanan anlaşmaların gerçek çözümü getirmediği ve Türkiye'nin çözüm planlarının dış güçler tarafından sürekli engellendiği anlatılarak filmin çatışma durumu sürdürülmektedir.

Özellikle belgeselde Makarios'un Kıbrıs Cumhuriyeti anayasasını çalıştırmak istememesi ve Kıbrıslı Rum halkının ortak bir cumhuriyet kurulmasını hayal kırıklığıyla karşılaması Mehmet Ali Birand ve Kıbrıslı Rum politikacılar tarafından dile getirilmektedir. Filmde bu durumun 1963 olaylarının patlak vermesine de yol açtığı anlatılmaktadır. 1963 olaylarına sebebiyet veren Nikos Sampson'un silahlı görüntüleri ve ölen/yaralanan insan manzaraları Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasındaki gerginliğin boyutunu yansıtmaktadır. Belgeselde anlatıcı, 1963 olaylarında çok sayıda Kıbrıslı Türk'ün öldürülmesi nedeniyle Türkiye'nin uyarı uçuşları yapmak durumunda kaldığını uçak görüntüleri eşliğinde paylaşmaktadır. Fakat belgeselde uyarı uçuşunun yeterli olmadığı, Kıbrıslı Türklerin mağdur olmaya devam ettiği resmedilmektedir. Çatışmalar nedeniyle göç etmek durumunda kalan ve bu esnada ağlayan insan görüntüleri sefaletin ve çaresizliğin boyutunu ortaya koymaktadır. Türkiye'nin bu mağduriyeti çözmek için Yunanistan'a ve İngiltere'ye yaptığı çağrı ise belgeselde şöyle ifade edilmiştir: *Ankara, yine o gece İngiltere ve Yunanistan'a duruma müdahale etmeleri çağrısında bulundu. Ve aynı anda Türk jetleri Lefkoşa üzerinde beliriverdiler. Ankara'nın mesajı açıktır; siz durdurmazsanız, biz müdahale edeceğiz.*

Belgeselin devamında da Türkiye'nin askeri müdahale fikri; gazeteci Metin Toker, dönemin Washington Türk Büyükelçiliği Müsteşarı İlter Türkmen ve dönemin Genelkurmay Harekât Dairesi Başkanı Turgut Sunalp ile yapılan görüşmelerde değerlendirilmiştir. Bu görüşmelerde başbakan İsmet İnönü'nün askeri müdahale yapmak istemediği, askeri müdahale düşüncesini aslında gözdağı vermek ve baskı unsuru olarak kullanmak istediği söylenmektedir. Belgeselde İsmet İnönü'nün “en yakınında bulunan kişi” olarak adlandırılan Metin Toker, askeri müdahale kararı ile ne yapılmaya çalışıldığını şöyle açıklamaktadır:

Türkiye aldığı bütün kararlardan özellikle ve dikkatle Amerika'ya haberdar ediyordu. Yani Amerika'dan gizli kapaklı hiç bir şey olmamasına, İsmet Paşa son derece dikkat ediyordu. Tabi, bunu şöyle yorumlamak kabil, işte efenim Türkiye Amerika'ya bağlı şu, bu değil. İsmet Paşa'nın aklındaki, Amerika'yı bu işin içine sokmak olduğu için her gelişmeden de Türkiye'nin lehine olmak kaydıyla yani Amerikalının pirelerini uyandırarak, aman bu Türkler biz karışmazsak böyle bir şeyde yapabilirler, yapacaklar havasını vererek bir Amerikan girişimini çanak tutarak sağlamak.

Dönemin Washington Türk Büyükelçiliği Müsteşarı İlter Türkmen ise; “*Müdahale fikrini daima baskı unsuru olarak kullanmak aklında vardı ama gerçekte Kıbrıs'a asker çıkarmak düşüncesini hiçbir zaman taşımadığı kanaatindeyim*” demektedir. İsmet İnönü'nün bu fikriyatını Mehmet Ali Birand ise şöyle yorumlamaktadır: “*İsmet İnönü'nün müdahale etmeden Amerika'yı işin içine sokmak istemesinin bir nedeni Kıbrıs sorununun Amerika olmadan sadece İngiltere ile Türkiye lehine çözümlenemeyeceğine inanmasıydı*”. Röportajlarda kanaat getirilen bir diğer düşünce de İsmet İnönü'nün aslında Türkiye'nin askeri müdahaleye hazır olmadığını düşündüğü ve mağlup olmayı

istemediği yönündeki görüştür. Nitekim dönemin Genelkurmay Harekât Dairesi Başkanı Turgut Sunalp, İsmet İnönü'nün *"İstiklal Savaşı'ndan sonra Türk ordusu namağluptur. Bir mağlubiyet Kıbrıs'ta istemiyorum"* dediğini vurgulamaktadır. İlder Türkmen de buna ek olarak İsmet İnönü'nün endişesinin, *"Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurtuluş Savaşı'ndan sonraki bu ilk askeri harekâtında bir hezimete uğraması olduğu"* üzerinde durmaktadır. Bununla birlikte anlatıcı, Amerikan hükümetinin Türkiye'nin olası müdahalesini engellemek için gönderdiği "Johnson Mektubu"nun sert diline çekmektedir. Ancak belgeselde Amerika'nın engellemelerine rağmen Kıbrıs'ta yaşanan Erenköy çatışmalarında Türk jetlerinin duruma müdahale ettiği belirtilmektedir: *Rumlar yine yanlış hesap etmişler; Johnson Mektubu'ndan sonra Ankara'nın hareket edemeyeceğini sanmışlardı. Oysa yine tam aksi çıktı. İki gün ardı ardına yine Türk jetleri belirdi. Ağır bir bombardıman ile ablukayı taş taş üstüne bırakmamacasına durdurdu.* Belgeselde bu anlatımla birlikte Kıbrıs semalarında uçan jetler gösterilmiştir. Böylece belgesel tarafından Johnson Mektubu'na rağmen Türkiye'nin istediği zaman Kıbrıs'a müdahale edebileceği anlatılmaya çalışılmıştır.

Benzer şekilde belgeselde 1967 yılında yaşanan Geçitkale-Boğaziçi çatışmalarıyla Türkiye'nin yeniden askeri müdahale kararı aldığı aktarılmıştır. Ne var ki, 1967 krizinin askeri müdahale ile değil diplomatik yollarla çözülmeye çalışıldığını aktaran Mehmet Ali Birand, elbet bir gün askeri müdahale gerekeceğini söylemektedir. Ayrıca Birand bu krize dair şöyle bir yorumda da bulunmaktadır:

1967 krizi Türkiye'nin Kıbrıs konusunda birdenbire bir temel noktanın uyanmasına yol açtı. O da bu sorunun bir gün yeniden ve mutlaka bir askeri müdahale gerektireceğiydi. Rum yönetimi farkında değildi; ancak iki küçük Türk köyüne karşı giriştiği harekâtla koskoca Türkiye'yi uyandırmış, soruna bambaşka bir açıdan bakmaya itmişti. 67 krizi tam anlamıyla bir dönüm noktası oldu.

Genel olarak bakıldığında belgeselde Türkiye'nin Kıbrıslı Türklerin güvenliğini sağlamak ve çatışmaları durdurmak için uğraştığı gösterilmektedir. Ne var ki bu noktaya kadar Kıbrıslı Türklerin sıkıntıları geçici olarak aşıldığı belirtilmektedir. Filmde bir yandan diplomatik yollarla çözüm arandığı diğer yandan da Kıbrıslı Türklerle Türkiye'nin yardım yaptığı söylenmektedir. Bu bağlamda da diplomatlar arasındaki gerçekleşen görüşmelere, konferanslara, Kıbrıslı Türklerin yoksun haline ve Kıbrıslı Rumların kendi aralarında "bile" çatıştıklarına yer verilmektedir. Özetle söylenecek olursa belgeselin yedinci bölüme kadar Kıbrıs adasında yaşanan çatışmaların ve sorunların devam ettiği, çözüm sağlanamadığı ve bunun için uğraş verildiği gösterilmektedir. Bununla bağlantılı olarak belgeselin son bölümüne kadar anlatıda çatışma halinin devam, ettiği bir çözüme kavuşmadığı yani denge durumunun oluşmadığı söylenebilir.

d- Dengenin Yeniden Sağlanması: 1974–1983

Türkiye'nin Kıbrıs sorunundaki resmi politikasını aktaran belgesel, dördüncü bölümden itibaren, 1974 yılında yaşanan süreci/olayları ve Türkiye'nin üçüncü kez verdiği müdahale kararını anlatmaktadır. İlgili belgeselin dördüncü bölümünde, 15 Temmuz 1974 yılında Yunan Cuntası'nın Cumhurbaşkanı Makarios'a darbe yaparak yerine Nikos Sampson'u getirmesi gösterilmekte, bu nedenle de Türkiye'nin müdahale yapma zamanı geldiğine işaret edilmektedir. Bu anlatımla birlikte tedirgin bir müzik eşliğinde görsel olarak da yıkılmış bir Cumhurbaşkanlığı sarayı, saraya ateş açan Yunan askerleri ve Sampson'un basın açıklaması gözler önüne getirilir. Bu noktada anlatıcı, Yunan Cuntası tarafından yapılan darbenin Türkiye için kabul edilebilir olmadığını ifade etmektedir. Belgeselde askeri müdahale yapılmadığı takdirde Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanacağı aktarılmaktadır:

İşte çarklar o andan itibaren dönmeye başladı. Devlet mekanizması, dışişleri, milli savunma, genelkurmay ve tüm ilgili bakanlıklar aynı anda iki temel değerlendirme yaptılar. Bir; bu gizli bir enosisttir. Anayasa düzeni bozulmuş, Londra-Zürih anlaşmaları ihlal edilmiştir. Türk toplumu mutlaka korunmalıdır. İki; Ege'de üç bin adasıyla Türkiye'yi çevrelemiş olan Yunanistan şimdi Akdeniz'e inerek büyük bir üs elde edecek ve kıskacını kapatacaktır. Türkiye'nin en içlerine kadar uzanıp vurma yeteneğine kavuşacağı gibi bölgedeki deniz trafiğine müdahale edebilecektir. Sonuç; stratejik açıdan, bu durumun kabulü söz konusu olamaz.

Belgeselde dönemin hükümet yetkililerinin ve ordu mensuplarının askeri harekât kararı alma süreçleri ve Türkiye'nin İngiltere'ye de ortak müdahale gerçekleştirme yönünde teklif götürmesi gösterilmiştir. İngiltere'yle ortak müdahale gerçekleştirme fikri, Bülent Ecevit'in çabaları ve dönemin hükümet ortağı MSP başkanı Necmettin Erbakan kanısı üzerinden anlatılmıştır. Erbakan, Bülent Ecevit'in İngiltere hükümetiyle istişaresine dair şöyle bir yorum yapmaktadır:

Londra'ya gitme teklifine muhatap olduğumuz anda bunun lüzumsuz bir şey olduğu kanaatindeydik. Çünkü zaman çok mühimdi. Bize zaman kaybettirecek oyalanacaktık, bir. İkincisi, İngilizlerle beraber yapılacak harekât adanın dolaylı yoldan gene Yunanlılara verilmesi demektir. Biz bunları biliriz. Sadece bizim aldatılmamıza müncer olur. Ondan dolayıdır ki biz garantör devlet miyiz, vazifemizi yapalım.

Buna ek olarak belgeselde Dönemin İngiliz Dışişleri bakanı Lord J. Callaghan ortak askeri harekât hakkında; *“Yani neresinden bakılırsa bakılsın bizim katılmamız imkânsızdı. Siyasi yönden İngiltere ve genelde de Batı'nın çıkarlarına aykırı bir hareket olurdu”*, demektedir. Bu çerçevede Kıbrıs Belgeseli'nde tek başına askeri harekât başlatma kararı iki nedene bağlanmaktadır. Birinci neden, İngiltere'nin garantörlük görevini yerine getirmedeği düşüncesi, ikincisi de ABD Dışişleri Bakanı Sisco'nun Yunanistan'la görüşmesinin sonuçsuz kalmasıdır. Beşinci bölümün başında Mehmet Ali Birand, Türkiye'nin müdahaleyi gerçekleştirmesinden başka çözüm olmadığını söylemekte ve konuyu şu şekilde özetlemektedir:

1963'teki Kanlı Noel'i, 1967 olaylarını yaşamış Türkiye için bıçak kemiğe dayanmıştı. Korkulan başa gelmişti. Karşı taraf bunca olaya, yıllardır süren uyarılara rağmen tutumundan vazgeçmemişti. Kendi dini liderini öldürmek pahasına dahi olsa Türk toplumunu yok etmek ve Kıbrıs'ı Yunanistan'la birleştirmek yani enosis istiyorlardı. Şimdiye kadar iki defa yarı yoldan dönen Türkiye'nin başka hiçbir seçeneği yoktu.

Benzer şekilde belgeselin beşinci bölümünde Türkiye için askeri müdahalenin önemi üzerinde durulmaktadır. Keza belgeselin genelinde, Kıbrıslı Rumların Türkiye'nin bir gün askeri harekât yapabileceğine inanmadıkları ve hep hatalı hareket ettikleri sıkça dile getirilmektedir. Bununla birlikte filmde, İngiltere'nin ortak bir askeri müdahaleyi kabul etmediği gösterilerek, Türkiye'nin, Kıbrıslı Rumların hatalı davranışlarını durduracak tek güç olduğu vurgulanmaktadır. Zira Mehmet Ali Birand: *“Türkiye'nin en önemli ve ilginç sayfalarından biri açılıyordu. 20 yıldır çok şeye sabır göstermiş bir ülke harekete geçiyor”*, demektedir.

Bununla birlikte beşinci bölümde Mehmet Ali Birand tarafından Türkiye'nin 20 Temmuz 1974'te gerçekleştirdiği askeri harekât süreci ve nereye kadar ilerleyeceği anlatılmış, askeri müdahalenin ne kadar zor ve cesaret isteyen bir tutum olduğu belirtilmiştir. Ayrıca askeri harekât kararı, planı ve gerçekleştirilme süreçleri önemli ve kritik bir gelişmeyi hissettiren müzik eşliğinde gösterilmiş ve anlatılmıştır. Bununla birlikte belgeselde Türk askerlerinin adaya gemilerle gelişi, askeri uçakların Kıbrıs semalarında uçuşu, Kıbrıslı Türklerin Türkiye'nin müdahalesini bekleyişi ve akabinde Türk askerlerini coşkuyla karşılamaları gösterilmiştir. Dahası filmde savaş esnasında Beşparmak dağlarında askerlerin çatışmasına ve Kıbrıslı Türk kadınların savaşan askerlere su ikram etmesine yer verilmiştir.

Öte yandan aynı bölümde, 22 Temmuz 1974 tarihinde Türkiye'nin planladığı köprübaşının oluşturulduğu ve BM kararlarına uyarak ateşkesi kabul ettiği anlatılmaktadır. Belgeselde, Türkiye'nin ateşkesi kabul etmesi ise, askeri takviye sağlama ve diplomatik yolla çözüm arama istemine bağlanmaktadır. Fakat belgeselde, diplomatik yolla çözümün karşı tarafa şans vermek için kabul edildiği ve bu çözümün Ankara'nın gereksinimlerini görmediği takdirde askeri müdahalenin yeniden başlamasının kaçınılmaz olduğu da belirtilmektedir.

Altıncı bölümden itibaren ise belgeselde Kıbrıslı Rum liderliğinin ve Yunanistan'ın tutumları ele alınıp değerlendirilmektedir. Mehmet Ali Birand altıncı bölümün başında şu sözleri söylemektedir:

Türkiye'nin durmasının bir nedeni askeri gereksinmeyse diğeri karşı tarafa bir şans tanımak, masada anlaşmaya varabilmektir. Rumlar ve Yunanlılar siyasi anlaşmaya yanaşmazlarsa Türk ordusunun harekâtını sürdürmekten başka bir çaresi kalmayacaktı.

Belgesel, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin üç garantör ülkesi olan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin imzalanan ateşkes neticesinde BM'nin Cenevre'deki binasında toplandıklarını göstererek, garantör ülkelerin Cenevre görüşmelerindeki tavırlarını, Türkiye'nin beklentileriyle karşılaştırma yaparak sunmuştur. Filmde, Türkiye'nin Cenevre'de Kıbrıs sorununa temelli bir çözüm aramak için bulunduğu anlatılmaktadır. Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit görüşmelerdeki amaçlarını Mehmet Ali Birand ile yaptığı röportajda şöyle ifade etmektedir:

Bülent Ecevit: Ateşkesten sonra çözüm getirmek gerekiyordu.

Mehmet Ali Birand: Temelli bir çözüm mü?

Bülent Ecevit: Tabi, temelli bir çözüm. Bizim umudumuz oydu.

Belgeselde dönemin Yunanistan Dışişleri Siyasi İşler Genel Müdürü A. Cunis ise

Yunanistan'ın görüşmelerdeki beklentisini şöyle anlatmaktadır: “*Yunanistan hükümetinin gerçek niyeti ateşkes sağlamaktır. Siyasi bir çözüme o aşamada varılamayacağı açıkça ortadaydı.*” Bununla birlikte, dönemin İngiliz Dışişleri Bakanı Lord J. Callaghan ise görüşmelerdeki amaçlarını şu şekilde aktarmaktadır: “*Birincisi, ateşkese rağmen süren çatışmaların durdurulması; ikincisi, tarafların arasında diyalogu başlatmak; üçüncüsü, adada kalan İngiliz ve diğer yabancıların tahliye edilebilmesini sağlamaktır.*” Belgesel, Cenevre görüşmelerinin Türkiye'nin milli menfaatlerine uygun düşmediğine yer vererek yine de Türkiye'nin görüşmelerdeki hedefinin çözüm sağlamak olduğuna dikkati çekmektedir. Öyle ki belgeselde Birinci Cenevre görüşmelerinin Yunanistan yüzünden zorla da olsa tamamlandığı ve 8 Ağustos 1974'te başlayan İkinci Cenevre görüşmelerinin ise Yunanistan'ın tavır değiştirmesiyle çıkmaza sürüklendiği üzerinde durulmuştur. Belgeselde Türkiye'nin buna rağmen çözüm sağlayacak iki öneri sunarak karşı tarafa son bir şans verdiği vurgulanmaktadır. Dönemin Başbakanlık Danışmanı Haluk Ulman Türkiye'nin sunduğu önerileri şu şekilde yorumlamıştır:

Türk delegasyonundaki, ben dâhil herkesin dudaklarını uçuklatan bu kanton önerisi, Rumlar için bulunmaz bir fırsattı. Onlar onu reddedince, Türkler açısından daha da korkutucu öneri, ne kadar özverili olduğumuzu gösteriyoruz; bütün bu hareketlerimizle. Askerlerimizin çevresinde Türk köylerinde bir güvenlik kuşağı kurulmak şartıyla siyasal çözümü daha sonraya da bırakabiliriz diye önerdik. Kabul etmediler, etmediler.

Keza belgeselin devamında sorunun diplomatik yollarla çözülemediği için Türkiye'nin adaya ikinci bir askeri harekât yapmak durumunda kaldığı gösterilmektedir. Keza Mehmet Ali Birand, toplumlararası anlaşmaya varmak için yapılan görüşmelerin yine Kıbrıslı Rumlar tarafından çıkmaza sürüklendiğini belirtmektedir. Devam eden bu çıkmaz neticesinde de Kıbrıs'ın kuzey yarısında, 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (K.K.T.C) kurulduğu belgeselde gösterilmiştir. *Kıbrıs Belgeseli*, K.K.T.C'nin kurulmasının Kıbrıslı Türkler için “barış” ve “huzur” getirdiği ve siyasi ve ekonomi kalkınma yarattığı üzerinde durmaktadır:

1974'te anklavlarda yaşayan, dünyayla teması olmayan, her şeye sıfırdan başlayan Kıbrıs Türk toplumunun Rumların tüm ekonomik uygulamalarına rağmen ihracatları 60 milyon dolar, turizm gelirleri 113 milyon dolar. Giderek büyüyen sanayi, sağlıklı işleyen liberal bir siyasi ve ekonomik hayat var. Pırıl pırıl her yönden gelişen, kişilikli, başarı ve beceri dolu bir toplum.

Bu söyleme paralel olarak belgeselde eğitim gören öğrenciler, gelişmekte olan kent ve üretime geçen fabrika görüntüleri kullanılmış, huzuru ve gelişmişliği yansıtan iyimser bir müzik tercih edilmiştir. Bu noktada bu söylem ve görüntülerle birlikte *Kıbrıs Belgeseli*'nde “bozulan dengenin” yeniden

kurulduğunu söyleyebiliriz. Küçük Kurt'un ifade ettiği gibi klasik anlatı filmlerinde birbirine zıt amaçlarla başlatılan ve sürdürülen çatışmanın yani öykünün çözüm bekleyen probleminin bir sonuca bağlanması, amaçlara ulaşıp ulaşılmayacağının belli olması gerekir (Küçük Kurt 2004: 26). Bu bağlamda *Kıbrıs Belgeseli*'nde de 1974 yılında Türkiye'nin gerçekleştirdiği müdahaleler sonrasında Kıbrıslı Türklerin refaha kavuştuğu, sorunların çözüldüğü ve dengenin yeniden sağlandığı gösterilmiştir.

SONUÇ

Günümüzde Kıbrıs meselesi Türkiye'nin sürekli gündeminde olan bir konu olarak durmaktadır. Zira Kıbrıs sorunu gerek yazılı gerek görsel medya aracılığıyla sürekli gündeme gelmektedir. Bu çalışmada Türkiye'de üretilen belgesel filmlerden *Kıbrıs Belgeseli* araştırılmıştır. Belgeselin Kıbrıs sorununu nasıl anlattığı/ele aldığı incelenmiştir. *Kıbrıs Belgeseli*, Kıbrıs sorununun ortaya çıktığı 1950'li yıllardan KKTC'nin kuruluşuna kadar olan dönem üzerinde durmuş bir belgesel filmidir. Belgeselde Kıbrıs sorununun çözümü için görev almış İngiliz, Yunan, Kıbrıslı Türk, Kıbrıslı Rum diplomatlara ve politikacılara yer verildiği görülmektedir. Ancak belgesel, Kıbrıs sorunundaki gelişmeleri Türkiye'nin resmi Kıbrıs politikası göre anlatmaktadır. Diğer bir deyişle belgesel, Kıbrıs sorununda yaşananları Türkiye'nin konumu ve tutumu üzerinden aktarmıştır.

Bununla birlikte belgesel Türkiye'nin Kıbrıs sorunundaki yaklaşımlarını ve kararlarını klasik anlatı yapısının neden-sonuç zincirinden faydalanarak anlatmıştır. Buna göre *Kıbrıs Belgeseli*, olay örgüsünü klasik film anlatısının denge- dengenin bozulması-dengenin yeniden kurulması yöntemine başvurarak inşa etmiş, işitsel, görsel ve sözel unsurları bu anlatıma uygun kullanmıştır. Yani belgeselde, Kıbrıs'ın Osmanlı idaresinde olduğu dönem denge, İngiliz sömürgesinde olduğu dönem dengenin bozulması, askeri müdahaleler dengenin yeniden sağlanması aşamalarına denk düşmektedir. Ayrıca belgeselde dengeyi bozan kesim Kıbrıslı Rumlar ve dengenin bozulmasından ötürü zarar gören kesim Kıbrıslı Türkler olurken, dengeyi yeniden sağlayan kesim Türkiye'dir. Genel olarak bakıldığında *Kıbrıs Belgeseli*'nin savaşı yaşayan halktan kişilerin görüşlerine ve deneyimlerine yer vermediği, savaşın travmatik sonuçlarıyla yüzleşmeye çağırarak yerine salt politik tutumlara odaklandığı ve anlatı biçimiyle bunu desteklediği söylenebilir. Bu noktada da *Kıbrıs Belgeseli*'nin Türkiye'nin Kıbrıs sorunundaki resmi politikalarıyla paralel giden bir söylem ve anlatı biçimi ortaya koyduğu denilebilir.

KAYNAKÇA

- Bordwell, D., Thompson, K. (2008). *Film Sanatı*. Ertan Yılmaz, Emrah Suat Onat (Çev.), Ankara: De Ki Yayınları.
- Bozkurt, İ. (2015). *Kıbrıs Türk Halkı'nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme*. Lefkoşa: Zeytin Yayınları.
- Bölükbaşı, S. (2001). *Barışçı Çözumsuzlük*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Fırat, M.M. (1997). *1960-1971 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Fırat, M. M. (2003). Yunanistan'la İlişkiler, Baskın Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası, Cilt 1, 1919-1980* içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İnanç, G. (2007). *Büyükelçiler Anlatıyor Türk Diplomasisinde Kıbrıs (1970-1991)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kilborn, I., Izod, J. (1997). *An Introduction to Television Documentary Confronting Reality*. Manchester: Manchester University Press.
- Küçük Kurt, D. F. (2004). Film Anlatısının 'Çatışma' ve 'Gerilim' Oluşturacak Biçimde Yapılandırması. Fatma Küçük Kurt, Ahmet Gürata (Ed.), *Sinemada Anlatı ve Türler* içinde. Ankara: Vadi Yayınları.
- Todorov, T. (1977). Anlatı Türünde Yapısal Analiz. Bülent Aksoy (Çev.), *Birikim Dergisi*. Sayı: 28-29, 87-92. http://www.birikimdergisi.com/images/UserFiles/images/Spot/70/28-29/anlati_turunde_yapisal_analiz_tzvetan_todorov.pdf. Erişim Tarihi: 11.02.2016.
- Topçu, D.A. (2004). Sinema ve Zaman: Geleneksel (Klasik) Anlatı ve Çağdaş Anlatı Filmlerinde Zamanın Kullanımı ve Anlatısal Yapı ile İlişkileri. Fatma Küçük Kurt, Ahmet Gürata (Ed.), *Sinemada Anlatı ve Türler* içinde. Ankara: Vadi Yayınları.